

Magyarország-Horvátország
Határon Átnyúló Együttműködési Program

ICG Ex Ante Tanácsadó Iroda

Bécsi út 3-5. V/56. H-1023 Budapest

Tel: +361 321 1773

Fax: +361 321 1772

E-mail: info@icg-exante.hu

Budapest, 2014.06.20.

“Common Cross Border Strategy”

HUHR/1101/2.1.4/0005

**Szektorális tanulmányok:
Regionális fejlesztés**

A project a Magyarország-Horvátország IPA Határon Átnyúló Együttműködési Programban, az Európai Unió társfinanszírozásával valósul meg

Tartalom

Helyzetelemzés.....	3
Települési infrastruktúra, városfejlődés.....	3
Településhierarchia.....	4
Közzolgáltatások.....	6
Helyi gazdasági fejlődés.....	7
Gazdasági fejlettség, gazdasági ágazatok.....	7
Vállalkozói szféra jellemzése.....	9
Helyi gazdasági sajátosságok.....	10
Üzleti infrastruktúra	14
Stakeholder-elemzés	17
Regionális fejlesztésben érdekelt állami és önkormányzati szereplők.....	17
Somogy Megyei Kormányhivatal.....	17
Széchenyi Programiroda.....	17
Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség.....	17
Somogyi Kereskedelmi és Iparkamara	17
Zselic Vidékfejlesztő Közhasznú Egyesület	17
Járások és települési önkormányzatok.....	17
Kaposvári szervezetek.....	18
KAPOS Holding Zrt.....	18
Kaposvári Városfejlesztési Nonprofit Kft.	18
SWOT analízis.....	19
Fő kihívások azonosítása	19
Szektorok közötti kapcsolatok.....	20
Környezetvédelem és vízgazdálkodás	20
Mezőgazdaság.....	20
Közlekedés.....	21
Energetikai szektor	21
Turizmus.....	21
Táblázatok, ábrák és térképek jegyzéke.....	22
Felhasznált források	22

Helyzetelemzés

Somogy megye Magyarország délnyugati részén található, a Balatontól délre. A Dél-Dunántúli régió része és Zala, Fejér, Tolna, Baranya valamint Veszprém megyék, Horvátország felől pedig Virovitičko-podravska (továbbiakban: Verőce-Drávamente) és Koprivničko-križevačka (Kapronca-Körös) megyék határolják. A területe 6 036 km², Magyarország területének kb. 6,5%-a, a népessége 318 ezer fő (2013), Magyarország teljes lakosságának a 3,2%-a.

Települési infrastruktúra, városfejlődés

A megyeszékhely Kaposvár, 65 ezer főnyi lakossal, a megyében található további 15 város (Siófok, Marcali, Barcs, Nagyatád, Balatonboglár, Csurgó, Balatonlelle, Fonyód, Tab, Nagybjom, Lengyeltóti, Kadarkút, Zamárdi, Balatonföldvár, Igal). A megye korábban 11 kistérségre oszlott, a 2013-as közigazgatási átszervezés óta pedig 8 járásra (összevonásra került a Fonyódi és a Lengyeltóti kistérség Fonyódi járás néven, a Siófoki és a Balatonföldvári kistérség Siófoki járás néven, valamint a Kaposvári és a Kadarkúti kistérség Kaposvári járás néven, valamint Somogyfajsz

település a Marcali járásból átkerült a Kaposvári járásba).

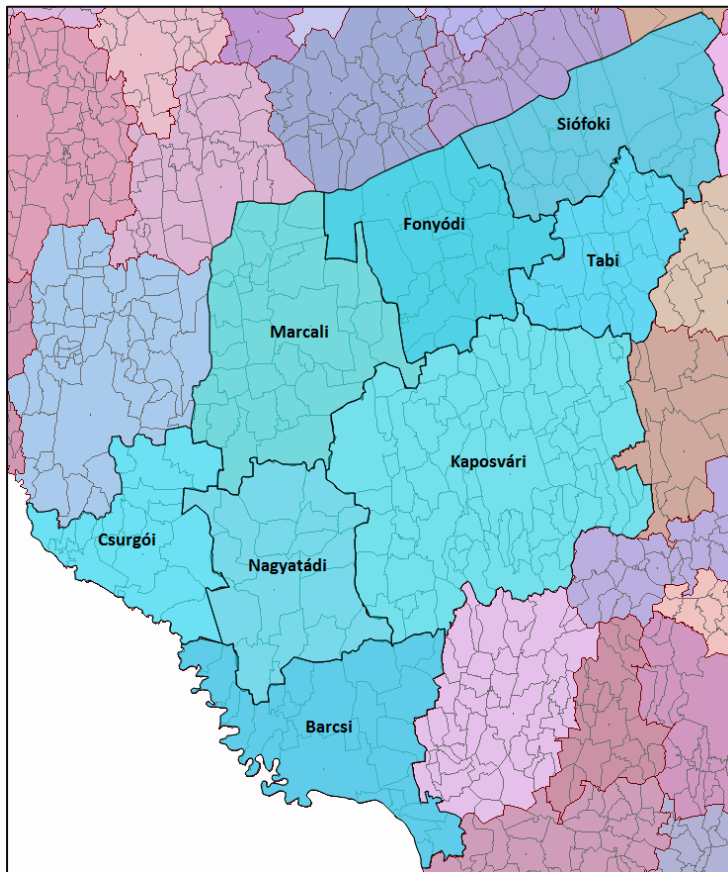
A megye belső térszerkezetét vizsgálva gazdasági szempontból, három markáns a környezetéből kiemelkedő fejlettségű területet lehet kiemelni:

A Balaton környéki térség

Balaton környéki települések Siófoktól Marcaliig húzódó füzére, melyre jellemző a jól kiépített közlekedési infrastruktúra (M7, vasút), valamint elsősorban az idegenforgalomra épülő gazdaság, de a nagyobb városokban a feldolgozóiparnak is régi hagyományai vannak. Ennek a térségnek szoros kapcsolatai vannak a Zala és Veszprém megyébe eső Balaton-parti településekkel.

Kaposvár térsége

Kaposvár és a környező települések,

1. ábra Somogyi járások térképe (TEIR, 2013)

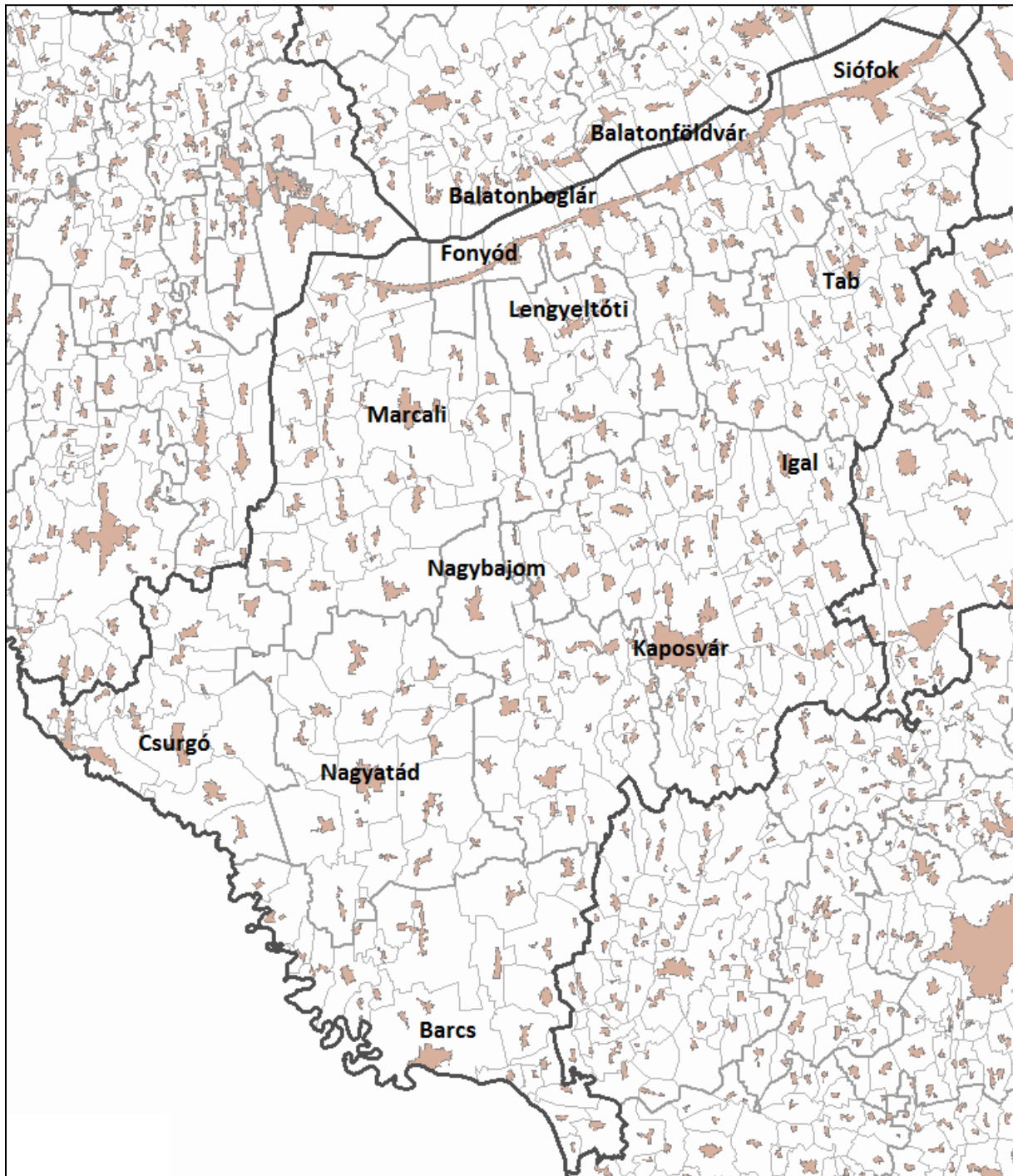
melyre a szolgáltatási szektor fejlettsége jellemző, de feldolgozóipari kapacitások is jelen vannak. Ehhez a térséghez szervesen kapcsolódik Tolna megyében Dombóvár térsége, mely tengelyét jelenleg a 61. sz. út mentén elhelyezkedő települések adják. A tervezett M9 gyorsforgalmi út megépítésével a két város közötti kapcsolat tovább erősödhetne.

Somogy déli térsége

A megye déli része van a legkedvezőtlenebb helyzetben (Belső-Somogy, Dráva-mente), de a városoktól és a fő közlekedési útvonalaktól távolabb fekvő kistelepüléseken (Külső-Somogy) is negatív folyamatok tapasztalhatóak. A megye ezen területei viszonylag kis népsűrűséggel, de magas munkanélküliséggel jellemezhetőek, a jövedelmi szint nagysága és a munkaerő képzettsége jelentősen elmarad a megyei átlagtól is.

Településhierarchia

Somogy megye a Balaton melletti agglomerációs sávot kivéve erőteljesen vidékies térség és funkcionális értelemben városhiányos. A megyében 245 település van, ebből 16 város. A megye eltérő területi fejlettségét jól mutatja, hogy a 16 városból 9 db a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet területén fekszik. Az üdülőkörzet a megyének csak 30%-át foglalja el, összesen 69 település tartozik a térségbe. Kaposvár az egyetlen középváros, ahol a megye népességének 21%-a lakik. 15 város kisváros, ebből csak Siófoknak több 20 ezer főnél a népessége. Nagyatád, Marcali és Barcs lakossága több mint 10 ezer fő, 9 város lakossága pedig 5000 főnél kevesebb. A megyei népességnek 52,4%-a városlakó. Még 2 db közepes nagyságú nagyközség, 48 db 1000 fő feletti község, és a többi 1000 fő alatti kis-, apró- és törpefalva alkotja a megyét.

2. ábra Somogy települészerkezete (TEIR, 2013)

Hiányosak, nehézkesek az egyes városok közötti kapcsolatok (pl. Tab–Lengyeltóti–Marcali, Kaposvár–Marcali), a városok egy része csak mellékúton (összekötő úton) közelíthető meg (pl. Csurgó, Tab, Lengyeltóti). Az úthálózati hiányosságok általában a domborzati adottságokkal magyarázhatók. A hiányosságok hozzájárulnak a funkcióhiányos kisvárosok kialakulásához. Hiányosak, illetve kerülő úton működnek a városok és a vonzáskörzetükbe tartozó települések kapcsolatai. Sok esetben szomszédos települések csak jelentős kerülőkkel közelíthetők meg, jelentős kapcsolathányok vannak (pl. Karád–Somogymeggyes stb.). A települések közel

egyharmada zsáktelepülés. Ezek megítélése is különböző. Hiszen egy jó kapcsolatot teremtő nyomvonalhoz rövid bekötőúthosszal közvetlenül kapcsolódó település helyzete az átmenő forgalomtól való mentessége miatt kedvező is lehet. A rossz kapcsolatokat biztosító mellékúthoz való kapcsolódás jelentős hosszúságú bekötőút által viszont nagyon hátrányos helyzetet teremthet. (Legtöbb zsáktelepülés Tab környékén, a Zselicben és Kaposvártól északra található.).

A helyzetet súlyosítja, hogy a meglévő úthálózat nagy része vonalvezetését, teherbírását, állapotát tekintve sem felel meg az elvárható igényeknek. Fenti problémák jelentősen kihatnak a megközelíthetőség színvonalára, az elérhetőség idejére, s ez által jelentősen befolyásolnak mindenféle fejlődési lehetőséget.

Somogy megye aprófalvas szerkezete változás előtt áll. Ha nem sikerül a népességfogyást megállítani, akkor néhány évtized múlva a térszerkezetben jelentős változás következik be, több mint száz falu válik emberek nélkülivé, kihalttá. A falvak népesség-megtartásának eszköze lehetne a kis- és aprófalvak feladatmegosztáson alapuló egyenrangú együttműködése, amelynek alapjául az ésszerű közlekedési kapcsolat vagy akár a településcsoporton belüli helyi közösségi közlekedés szolgálhatna.

Közzolgáltatások

Vízellátás

A vezetékes ivóvízellátás az 1990-es évek végére teljesen megoldottá vált Somogy megyében, 1997-re nem maradt olyan település, amely ne került volna bekötésre. Ennek megfelelően a megye településeinek ellátottsága teljessé vált, a rákötések aránya az országos átlagnál is kedvezőbb értéket mutatva folyamatos növekedés mellett 2009-re már meghaladta a 96%-ot (az országos átlag valamivel 95% alatt van).

Szennyvízhálózat, szennyvízkezelés

A korszerű szennyvízkezeléssel való ellátottságot vizsgálva megállapítható, hogy Somogy megye településszerkezetéből adódóan a megye aprófalvas térségeiben még napjainkban is rendkívül alacsony a szennyvízkezeléssel rendelkező települések aránya. Csatornázott térségek elsősorban a városok és vonzáskörzetükben levő településeiken, valamint a Balaton parti települések által alkotott övezetben, ill. a Dráva mentén találhatóak.

A KSH 2010. évi adatai alapján a megye 244 településéből mindössze 93 településen megoldott a korszerű szennyvízelvezetés és tisztítás. A megye kistérségeit tekintve a közcsatorna hálózatba bekapcsolt lakások aránya a teljes lakásállományon belül a Fonyódi (75,93%), a Barcsi, a Kaposvári és a Siófoki kistérségben a legmagasabb, míg a Kadarkúti (0%) és a Tabi (22,25%) kistérségekben a legalacsonyabb. A kadarkúti kistérségben 2010-ben egyetlen csatornázott település sem volt.

A tisztított települési szennyvizek mennyiségének változása is összességében emelkedő trendet mutat és a KSH adatsorokat vizsgálva elmondható, hogy 2004-től a megye összes tisztított szennyvize a környezetvédelmi szempontból kedvezőbb biológiai, vagy III. tisztítási fokozattal rendelkező szennyvíztisztítóknak került kezelésre.

A megye azon településein, ahol továbbra sem megoldott a szakszerű szennyvízkezelés, a hagyományos módon, „elvileg” zárt gyűjtőkben gyűjtve és szippantó kocsival TFH fogadásra

alkalmas szennyvíztisztító telepre beszállítással történik a keletkezett települési folyékony hulladék ártalmatlanítása.

Hulladékgazdálkodás

A megyében keletkezett és elszállított települési szilárd hulladék mennyiségét vizsgálva 2008-ig emelkedő tendencia, majd az ezt követő időszakban jelentős mértékű csökkenés mutatható ki. A csökkenés okai közt szerepet játszhat a lakosság körében a környezettudatos magatartás terjedése, de vélhetően sokkal nagyobb szerepe lehet a hulladékelszállítás közszolgáltatási díjaiban bekövetkezett jelentős mértékű emelkedésnek. Ez utóbbi ok kapcsán feltételezhetően a keletkezett lakossági hulladék mennyisége nem csökkent olyan mértékben, mint ahogy azt az elszállított települési szilárd hulladék mennyiségére vonatkozó KSH adatsor feltételezné, hanem a különbséget egy része vélhetően illegális hulladéklerakókon jelenik meg.

Fontos kiemelni azt a tényt is, hogy az elszállított lakossági szilárd hulladék mennyiségén belül rendkívül alacsony (2011-ben mindössze 0,71%) a szelektív gyűjtéssel elszállított hulladék aránya, amely egyben azt is jelenti, hogy a lakossági hulladékok újrahasznosítása, másodnyersanyagként való felhasználása terén – megfelelő piaci körülmények kialakulása esetén – Somogyban jelentős távlati potenciál mutatkozik.

Energiaellátás

Az energiaellátásról bővebben az „Energia” tanulmányban olvashat.

Helyi gazdasági fejlődés

Gazdasági fejlettség, gazdasági ágazatok

Az egy főre jutó GDP Somogy megyében az EU átlag negyede és a magyar átlag fele. Somogy bruttó hozzáadott értéke az ország teljes termeléséhez mindössze 2%, miközben az ország lakosságának 3,2%-a él ebben a megyében. Az alacsony életszínvonalat bizonyítja az a tény, hogy a Somogy megyei átlagjövedelmek mindössze a negyedét érik el a magyar átlagjövedelmeknek.

Gazdasági ág		Összesen fő	Összesen előző év azonos időszaka = 100,2
A	Mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászat	3 522	96,4
B	Bányászat, kőfejtés	6	40,0
C	Feldolgozóipar	19 436	93,0
D	Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	99	86,8
B+C+D	Ipar, víz- és hulladékgazdálkodás nélkül	19 541	92,9

E	Vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmentesítés	2 452	103,8
B+C+D+E	Ipar	21 993	94,0
F	Építőipar	3 117	85,5
G	Kereskedelem, gépjárműjavítás	5 361	98,6
H	Szállítás, raktározás	2 624	102,0
I	Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	2 138	92,9
J	Információ, kommunikáció	167	88,8
K	Pénzügyi, biztosítási tevékenység	256	78,8
L	Ingatlanügyletek	413	123,7
M	Szakmai, tudományos, műszaki tevékenység	745	140,0
N	Adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység	1 935	110,6
O	Közigazgatás, védelem; kötelező társadalombiztosítás	5 814	101,0
P	Oktatás	7 650	97,0
Q	Humán-egészségügyi, szociális ellátás	11 372	111,0
R	Művészet, szórakoztatás, szabad idő	862	84,5
S	Egyéb szolgáltatás	237	47,2
A-S	Összesen	68 205	98,1
	Ebből:		
	versenyszféra	42 011	95,4
	költségvetési szféra	24 956	105,4

1. táblázat Az alkalmazásban állók száma gazdasági ág szerint (KSH, 2013)

A **mezőgazdaság** a foglalkoztatásban és a GDP termelésben is nagyobb szerepet kap a megyében, mint az országos átlag. A megyében található az ország egyetlen megmaradt **cukorgyára**, mely a cukorrépa-termesztésre is kihat, illetve jelentős feldolgozó-kapacitás található a tej- és hús-feldolgozás területén is. Az élelmiszeripar mellett a **faipar** területén található jelentősebb kapacitás a megyében. Somogyban az ország ipari termelési értékének 2,2 %-a keletkezett, a régió megyéi közül így is a legmagasabb értéket érte el. Az egy lakosra jutó ipari termelés értéke 1,37 millió Ft-ot tett ki (az országos érték 2,39), amellyel a megyék csökkenő rangsorában az utolsó harmad elején foglalt helyet.

Megnevezés	Baranya	Somogy	Tolna	Dél-Dunántúl	Ország
	megye				
Termelés volumenindexe	99,2	95,0	107,9	100,1	101,4
Egy lakosra jutó termelési érték, ezer Ft	840,7	1 378,9	1 591,8	1 212,3	2 391,2

2. táblázat Összehasonlító adatok - ipar (megye – régió – ország) (KSH, 2013)

Az ipari termelés értéke jelentős mértékben növekedett 2009 óta, sajnálatos módon a 2013. évi adat közel 10%-os visszaesést mutat az előző év azonos időszakához képest. Az iparban foglalkoztatottak száma a megyében 2012-es 18 ezer főről 2013-ra 9%-kal 16 496 főre csökkent. A legnagyobb arányú csökkenést a **fafeldolgozásban** foglalkoztatottak szenvedték el, ugyanakkor a **fémfeldolgozásban** foglalkoztatottak száma 15%-kal nőtt. Az ipari ágazatok közül a foglalkoztatást tekintve a **villamos berendezés gyártásának** és az **élelmiszeriparnak** van a legnagyobb súlya. Jelentős foglalkoztató még a számítógép, elektronikai, optikai termék gyártása, fémalapanyag és fémfeldolgozási termék gyártása, textiláru, ruházat, bőr és bőrtermék gyártása; fafeldolgozás, papírtermék gyártása, nyomdai tevékenység.

Időszak	Termelés	Belföldi	Export-	Összes	Alkalmazásban állók száma, fő	Egy alkalmazásban állóra jutó termelés, ezer Ft
		értékesítés				
million HUF						
Ipar, víz- és hulladékgyártás nélkül						
2012.	542 978	69 914	472 771	542 685	18 103	29 993
2013.	479 304	65 999	413 265	479 264	16 496	29 056
Előző év azonos időszaka = 100,0						
2013.	90,6	93,2	90,3	90,7	91,1	99,5

3. táblázat A helyi ipari termelés Somogyban (KSH)

Somogy megye gazdaságában jelentős szerepet játszik az **idegenforgalom**, mely elsősorban a **Balaton Kiemelt Üdülőkörzet** partközeli településeire koncentrálódik. A megye első-, az ország második számú fő turisztikai célpontja is egyben a Balaton, amely vezető turisztikai desztinációja a Dél-Dunántúli Régióknak is. A terület legfőbb vonzereje a természetes vízpart megléte, mely ideális lehetőséget biztosít a klasszikus vízparti üdülésre, de emellett nagy számban találni aktív kikapcsolódási lehetőségeket nyújtó szolgáltatókat is (vitorlázás, kerékpározás, horgászat, lovaglás, stb.). Somogy esetében kiemelkedő vonzerőt jelent továbbá a **természeti környezet, a termál- és gyógyvíz kincs.**

Vállalkozói szféra jellemzése

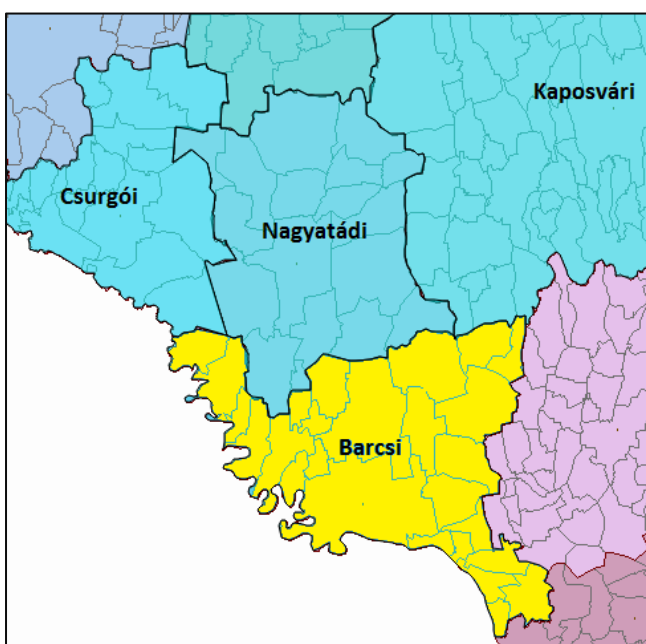
2013 végén a regisztrált vállalatok száma Somogy megyében 56.204 volt (ez a Magyarországon regisztrált vállalatok 3,33%-át teszi ki). Az ezer főre jutó vállalatok száma Somogyban 178 volt, ami a megyék régiós listáján az 1. helyre elegendő, mivel ez a szám Baranya megyében 153, és a

leghátulra sorolt Tolna megyében 151, míg az országos átlag 171. Ez azt bizonyítja, hogy a vállalkozói aktivitás Somogyban meglehetősen erős.

Megnevezés	Baranya	Somogy	Tolna	Dél-Dunántúl	Ország
Regisztrált vállalkozások					
Regisztrált vállalkozások száma	57 397	56 204	34 462	148 063	1 688 169
Regisztrált vállalkozások számának indexe	100,0	101,5	100,4	100,6	101,3
1000 lakosra jutó vállalkozás	153	178	151	161	171

4. táblázat Összehasonlító adatok (megye – régió – ország) (KSH, 2013)

Jelentős területi egyenlőtlenségek vannak a megyén belül az ezer főre jutó regisztrált vállalkozások számában és a gazdasági ágazatok eloszlásában is. A legmagasabb értékeket a Balaton parti kistérségekben találhatjuk (Fonyódi 289, Balatonföldvári 232, Siófoki 191, Marcali 170), ahol a szolgáltató szektor – különösen a turizmusra épülő szállásadó és vendéglátó szolgáltatások – képviseltetik magukat a legnagyobb arányban (70-80%, míg Marcaliban, ami a balatoni turizmus periferiáján helyezkedik el, csak 50%). A Csurgói kistérség – eltérően a többi hátrányos helyzetű kistérségtől – jelentős számú bejegyzett céggel bír (Somogy kistérségeinek listáján a harmadik helyen áll), tehát itt a vállalkozói kedv meglepően magas. Itt van a legtöbb mezőgazdasági vállalkozás, a kistérségen belül az összes regisztrált vállalkozás 71%-a. A Kaposvári kistérség az ezer főre jutó vállalkozások tekintetében a középmezőnyben található, jelentős (69%) szolgáltatási szektorral. A kevésbé fejlett kistérségek kevesebb bejegyzett céggel bírnak, tekintettel arra, hogy a két mutató – a gazdasági fejlettség szintje és a bejegyzett cégek száma – szoros összefüggésben áll egymással.

Helyi gazdasági sajátosságok

A helyi gazdasági sajátosságokat járasonként mutatjuk be az alábbiakban:

Barcsi járás

A Barcsi járásban működő vállalkozások ágazati megoszlását tekintve a **mezőgazdaság és a kereskedelem** szerepe jelentősen meghaladja a megyei arányt, de a **feldolgozóipar** is jelentősebb súlyt képvisel. Ezzel szemben a szolgáltatási szektor kisebb súllyal van jelen a térségben, ez alól csak a pénzügyi, biztosítási tevékenység képez kivételt.

A barcsi térség Somogy megyében a

legkedvezőtlenebb munkaerő-piaci adottságokkal rendelkeznek. Az álláskeresők száma átlagosan 2 700 fő körül alakul, de 2013 I. negyedévében meghaladta a 3 500 főt, melyet a III. negyedévre sikerült 2 400 fő alá mérsékelni. A munkanélküliségi ráta az országos ráta közel kétszerese, a megyében a legmagasabb. 2007 és 2013 között nem volt megfigyelhető csökkenő trend a munkanélküliségi szint alakulása tekintetében.

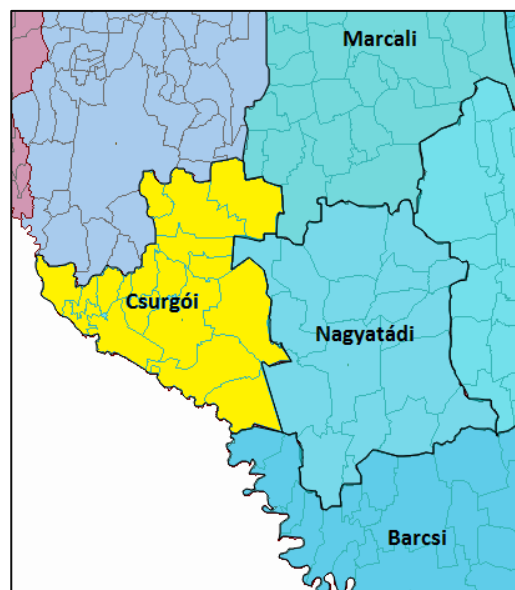
A fejlesztési lehetőségek között markánsan jelennek meg ugyanakkor a **turizmusfejlesztési projektek**, azon belül is a Dráva folyóhoz köthető komplex fejlesztések. Ez azért is indokolt, mert a Dráva Kapuja és az Ős-Dráva projektek országos viszonylatban is számos, még kiaknázatlan lehetőséget jelentenek természetjáró turizmus szempontjából.

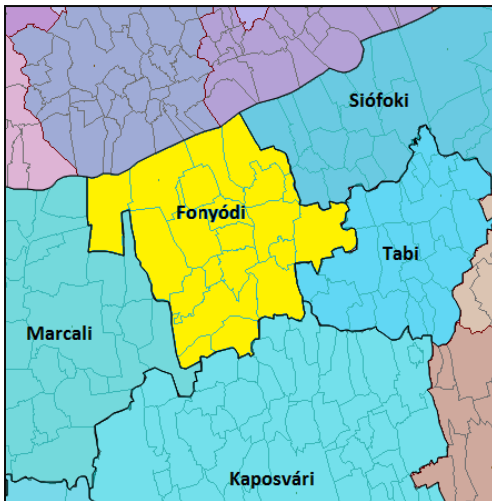
Csurgói járás

A Csurgói járásban működő vállalkozások ágazati megoszlását tekintve a **mezőgazdaság** kiugró arányt képvisel (megközelíti a 20%-ot, míg országosan 5% körüli az arányuk). Ezzel szemben a szolgáltatási szektorok kisebb súllyal vannak jelen a térségben. A csurgói járás a leghátrányosabb helyzetű járások közé tartozik.

A Csurgói járás Somogy megyében kedvezőtlen munkaerő-piaci adottságokkal rendelkezik. Az álláskeresők száma jelen elemzés készítésének pillanatában átlagosan 1 900 fő körül alakul, de 2013 I. negyedévében megközelítette a 2 500 főt, melyet a III. negyedévre sikerült 1 700 fő alá mérsékelni. A munkanélküliségi ráta az országos ráta közel kétszerese, a megyében a második legmagasabb. 2007 és 2013 között nem volt megfigyelhető csökkenő trend a magas munkanélküliségi szinthez képest, sőt enyhe emelkedés mutatkozott az elmúlt 7 évben.

A megye 7 **ipari parkjából** egy Csurgón található, ennek fejlesztésére és agrár típusú feldolgozóipari és logisztikai centrum létrehozására megalapozott igény mutatkozik.

Fonyódi járás

A megye egyéb jársaival való összehasonlításban, a **turisztikai potenciál** erősítéséhez kiemelkedő természeti potenciállal rendelkezik a Fonyódi járás a Balaton közelségének és következésképp a turizmus földrajzi koncentrátságának köszönhetően (a Siófoki járás mellett). Emellett a mezőgazdasági termelésen alapuló **feldolgozó ipar** is jelentős súlyt képvisel a térségben. A térség egyéb ipara soha nem volt jelentős, mivel a Balaton közelsége miatt az ipari tevékenység korlátozott volt. A járás adottságaira alapozva jelenleg is folyik **mezőgazdasági termelés**, de ez már nem elsősorban nagyüzemi keretek között. A mezőgazdaságban jellemző a **szőlő- és gyümölcsstermelés**, melynek a térségben hagyományai vannak és a **bortermelés** helyi

alapját képezi. A járásban országos hírnévvel rendelkező szőlőtermelők és kis borfeldolgozók vannak. A mezőgazdasághoz kapcsolódva meg kell említeni, hogy a járás háttértelepüléseihez jelentős **erdőterületek** is tartoznak, melyek többségében már magántulajdont képeznek. Az erdők a mezőgazdasági hasznosítás mellett szintén rengeteg lehetőséget rejtenek a turizmus vonzására, gondolva itt a parkerdőkre, kiránduló területekre és a vadásztatásra is.

Kaposvári járás

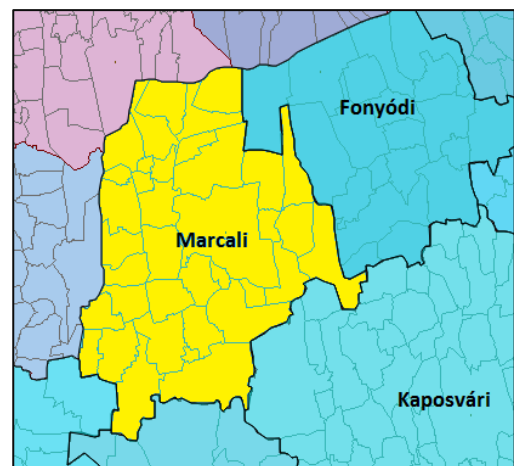
Kaposvári járás

A Kaposvári járás 78 településén 117 492 fő él (KSH, 2013), a járások közül a legnagyobb: a megye területének negyedét, lakosságának pedig harmadát teszi ki.

A járási **vállalkozói és üzleti környezet helyzetét a sokszínűség jellemzi**. Gyakorlatilag szinte minden megtalálható, ami a nemzetgazdasági ágazatokban jelentkezik. Problémát jelent viszont az **infrastruktúra felemás helyzete**. Összehasonlítási alap lehet Kaposvár és közvetlen környékének viszonylagos fejlettsége és Kadarkút és környezetének infrastrukturális fejletlensége. Lényeges gond, hogy a járás megközelítéséhez kapcsolódó úthálózat hiányzik. A vasút visszafejlődött, és más vállalkozást élénkítő infrastrukturális beruházások, logisztikai rendszerek is lassan fejlődnek. A mezőgazdasági nagyüzemek megszűnése, a feldolgozóipar visszaesése, a kézimunka igényes növénytermesztés és állattenyésztés lecsökkenése, ezzel párhuzamban a képzetlen vagy alul képzett nagyszámú munkaerő felszabadulása fokozott foglalkoztatási problémát jelent.

A megye 7 **ipari parkjából** kettő Kaposváron található.

A járás bővelkedik épített és természeti örökségekben, őrzi hagyományait, így ezek bemutatása a **turisztikai attrakciók és szolgáltatások fejlesztésével** nem csak a járás megismertetésében, hanem a helyi foglalkoztatásban és gazdaságfejlesztésben is szerepet játszhat.

Marcali járás

A Marcali járás, bár nem tartozik a legnagyobbak közé, mégis három különböző adottságú, igényű részre bontható. Marcali- város, járásközpont, a Balaton parti települések illetve a Balatontól délre elhelyezkedő kisebb települések.

A járásra, mint ahogy az egész megyére is jellemző, hogy a lakosság száma csökken, a falvak előregsznek, magas a munkanélküliség. A járási vállalkozói és üzleti környezet helyzetét a sokszínűség jellemzi. Problémát jelent viszont az **infrastruktúra felemás helyzete**. Vállalkozást élénkítő infrastrukturális beruházások, logisztikai rendszerek is lassan fejlődnek. A mezőgazdasági nagyüzemek megszűnése, a feldolgozóipar visszaesése, a kézimunka igényes növénytermesztés és állattenyésztés lecsökkenése, ezzel párhuzamban a képzetlen vagy alul képzett nagyszámú munkaerő felszabadulása fokozott foglalkoztatási problémát jelent.

A járás bővelkedik épített és természeti örökségekben, őrzi hagyományait, a Balaton part az ország legkeresettebb turisztikai célpontja, így ezek bemutatása a **turisztikai attrakciók és szolgáltatások fejlesztésével** nem csak a járás megismertetésében, hanem a helyi foglalkoztatásban és gazdaságfejlesztésben is szerepet játszhat.

A **Marcali Ipari Park fejlesztése** fontos feladat, amely elsősorban a hiányzó infrastruktúra kiépítését, belső úthálózatot, közvilágítást, valamint informatikai, vagyonvédelmi hálózat kiépítését foglalja magában.

Nagyatádi járás

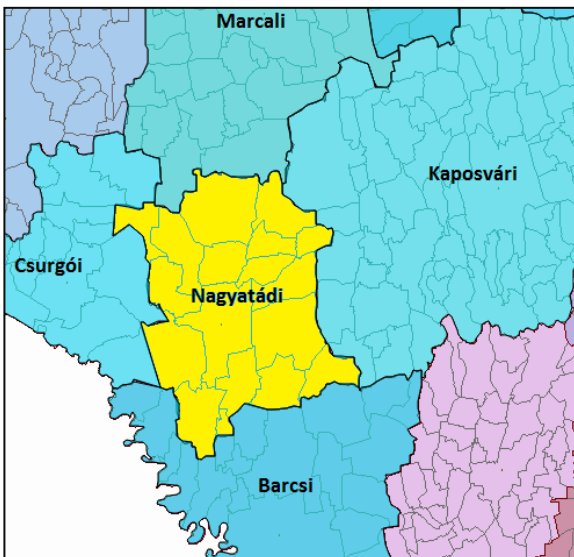
A járásban egy város (Nagyatád) található, elmondható, hogy e városban koncentrálódik a munkalehetőségek és a közszolgáltatások jelentős része. A járás kedvezőtlen demográfiai és gazdasági helyzettel bír, a hátrányos helyzetű térségek közé tartozik. A járás gazdasági

szerkezetében jelentős súlyt képvisel a **mezőgazdaság és erdőgazdálkodás, a kereskedelem**, emellett a feldolgozóiparon belül a **gépiparban és a fémmezmunkálásban** működnek jelentősebb vállalkozások.

A járás legfőbb fejlesztési elképzelései az üzleti infrastruktúra fejlesztéshez kapcsolódnak: a **nagyatádi déli iparterület** komplex fejlesztése és a **lábodi iparterület fejlesztése**. E fejlesztések alapját a konkrét helyi vállalkozói igények képezik, ezen iparterületeken jelenleg is jelentős számú vállalkozás működik, melyek a térségi igényfelmérés alapján jelentős munkahelyteremtéssel együtt járó telephely és technológia fejlesztés megvalósítását tervezik. Ehhez

elengedhetetlenül szükséges a megfelelő mennyiségű és minőségű üzleti infrastruktúra kiépítése az önkormányzatok részéről.

Az üzleti infrastruktúra fejlesztések mellett a járás másik kitorési pontja lehet a **gyógyvízre, termálvízre**, természeti értékekre alapozott **komplex turisztikai termékcsomagok** kialakítása és

fejlesztése, mely szervesen épül a Nagyatádon eddig megvalósított gyógy- és strandfürdő fejlesztésekre. Ezen túlmenően a járásban több, az **ökoturisztikai vonzerőkre** épülő fejlesztési igény is megfogalmazódott, ezek több járási települést is érintenek.

Siófoki járás

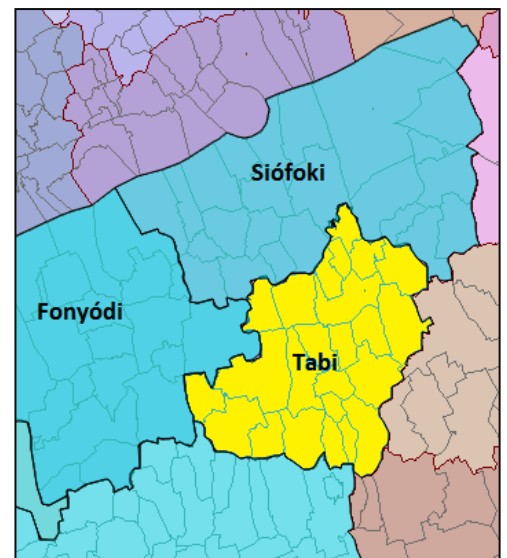
A Siófoki járás összesen 24 települést számlál, melyek közül három Balaton parti település: Siófok, Zamárdi és Balatonföldvár rendelkezik városi ranggal.

A megye egyéb járásaival való összehasonlításban, a **turisztikai potenciál** erősítéséhez kiemelkedő természeti potenciállal rendelkezik a Fonyódi járás a Balaton közelségének és következésképp a turizmus földrajzi koncentrátságának köszönhetően (a Fonyódi járás mellett).

Jelenleg az ipari szektor, mely főként az **építőiparra és a feldolgozóiparra** korlátozódik, illetve a gazdaság területén jelentős hányadot képviselő kereskedelem és szolgáltatás, a térség központjában korlátozódik.

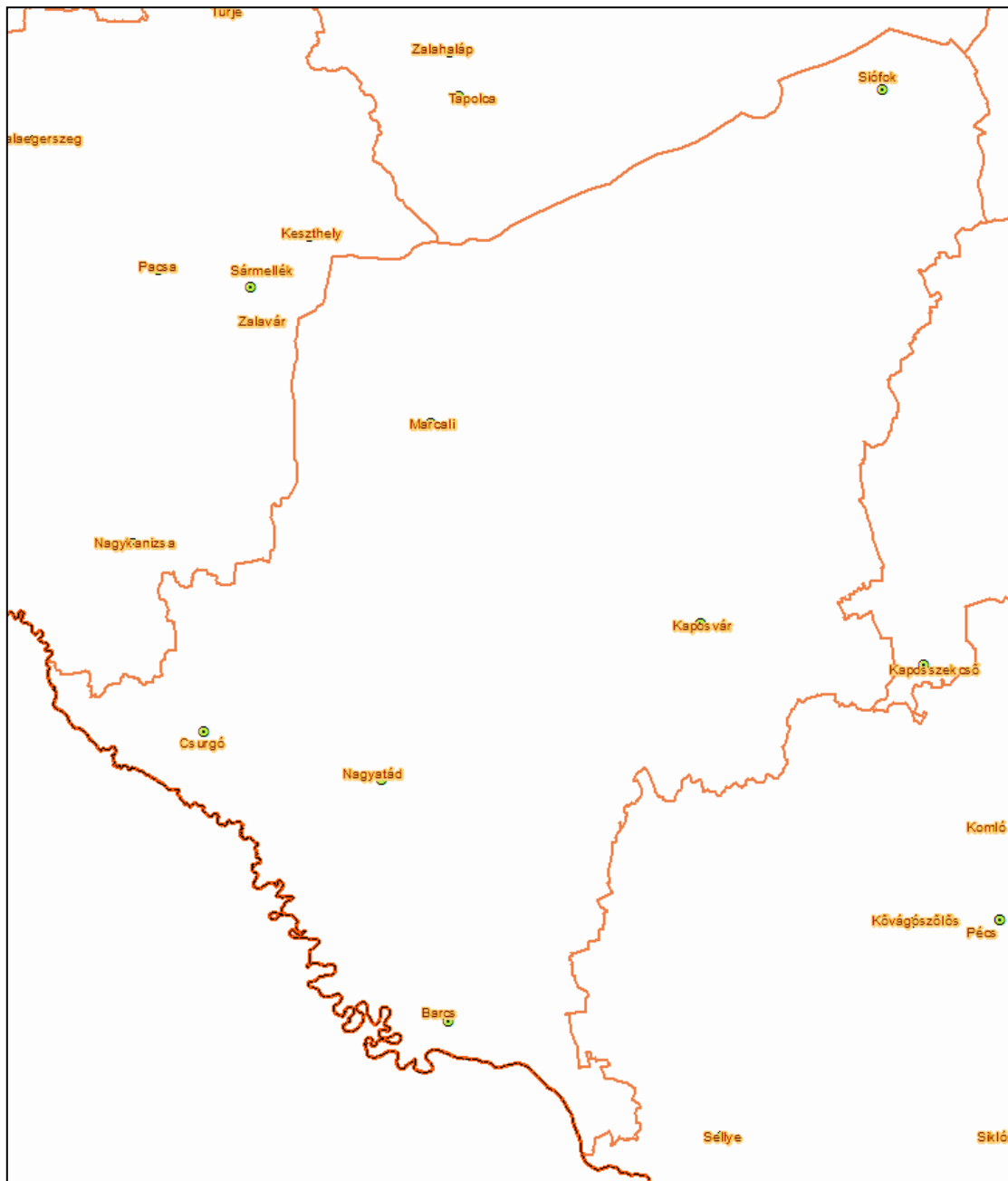
Tabi járás

A Tabi járás alapvetően **mezőgazdasági** jellegű. A mezőgazdasági termelésen belül legnagyobb súllyal a hagyományos szántóföldi növénytermesztés bír. Fő termények a gabonafélék, kukorica, napraforgó és repce, amelyeket feldolgozatlanul értékesítenek. A térségi ipartelepítés az elmúlt évtizedekben a kistérség központjára, Tabra koncentrált, melynek kiszolgálására az infrastruktúra itt épült ki legjobban. Ennek következtében a térség északi része, a Kis-Koppány völgyi települések csoportja, központjában Tab városával a legfejlettebb. A munkalehetőségek is itt a legkedvezőbbek, a környező települések munkaképes lakosságának többségét a város munkahelyei foglalkoztatják. Tabon kívül említésre méltó gazdasági potenciállal egyetlen település sem rendelkezik. A járás a Balaton háttérterületének számít (A Balaton kiemelt üdülőkörzetébe tartozik a járás 9 települése), ennek ellenére számottevő turizmus nincs a településeken. A meglévő természeti adottságok, **turisztikai látványosságok** pedig több lehetőséget hordoznak magukban.

Üzleti infrastruktúra

Az országban 179 ipari park jött létre, amelyek közül 7 található a megyében (Kaposváron kettő, Siófok, Marcali, Barcs, Nagyatád, Csurgó). A parkok közül a 2007-2013 közötti uniós fejlesztési ciklusban mindössze a kaposvári Keleti Ipari Park nyert el fejlesztési támogatást. Ugyanez igaz a vállalkozói inkubátorok esetében is (két kaposvári fejlesztés támogatása), holott ezen intézményeknek az induló KKV-k erősítésének egy jelentős eszközévé kellene válniuk. A megyében működő ipari parkok szolgáltatásainak és infrastruktúrájának megerősítése, a szervezetek közötti együttműködések és az ipari parkok marketingjének fejlesztése szükséges ahhoz, hogy az ipari parkok jobb kihasználtsági mutatókkal rendelkezzenek.

3. ábra Ipari parkok a megyében (TEIR, 2013)

Somogy megyében a Barcsi kistérség 26 települését magában foglaló Barcsi Kiemelt Vállalkozási Övezet 1998-ban került kijelölésre. A tervek között szerepel a Siófoki és Tatabányai kistérségek területén létesítendő Dél-Balaton Vállalkozási Övezet létrehozása is, melynek előkészítő tanulmánya már elkészült.

A vállalkozási övezetek nem versenyképesek a befektetők körében a jelenlegi infrastruktúrájukkal, mivel nem képesek komplex szolgáltatásokat nyújtani, valamint a hatékony működéshez szükséges intézményrendszer sem lett még kiépítve.

Somogy megyében a kaposvári Somogy-Flandria Inkubátorház és Konferencia Központ 1996-ban jött létre, országos és regionális támogatásból. Az inkubátorház a kezdő családi vállalkozások

valamint a fiatalok által működtetett kkv-k betelepülését szorgalmazza elsősorban. Az inkubátorház területén összesen 13 gazdasági szervezet és egyéni vállalkozó van jelen.

A K+F tevékenység súlya a megye vonatkozásában messze alatta marad a fejlettebb térségek hasonló adatainak. A kutatás-fejlesztés ráfordításai tekintetében érzékelhető leginkább a megye versenyhátránya. A megye részesedése az országos ráfordításokból mindössze 0,75% (2012). A kaposvári egyetem szerepe az agrár-innováció és az élelmiszeripar területén kiemelt jelentőséggel bír.

Területi egység	Kutató- fejlesztő helyek száma	A kutató, fejlesztő helyek K+F-tényleges létszáma összesen, fő	A kutató-fejlesztő helyek K+F-számított létszáma összesen, fő	Összes K+F-ráfordítás, millió Ft	Magyar nyelvű		Idegen nyelvű	
					könyvek és könyv-fejezetek, db	cikkek, db	könyvek és könyv-fejezetek, db	cikkek, db
2005								
Baranya	161	3 658	1 064	4 999,5	290	1 541	50	965
Somogy	35	511	169	1 209,9	28	249	5	100
Tolna	10	231	109	249,1	13	89	3	2
Dél-Dunántúl	206	4 400	1 342	6 458,5	331	1 879	58	1 067
<i>Országosan</i>	<i>2 516</i>	<i>49 723</i>	<i>23 239</i>	<i>207 764,0</i>	<i>3 796</i>	<i>19 510</i>	<i>949</i>	<i>13 902</i>
2012								
Baranya	147	2 428	1 095	13 285,9	548	677	272	1 016
Somogy	43	584	353	2 742,1	46	128	24	127
Tolna	17	228	146	835,4	22	28	9	3
Dél-Dunántúl	207	3 240	1 594	16 863,4	616	833	305	1 146
<i>Országosan</i>	<i>3 090</i>	<i>56 486</i>	<i>35 732</i>	<i>363 683,4</i>	<i>7 724</i>	<i>13 008</i>	<i>3 389</i>	<i>14 806</i>

5. táblázat Kutató-fejlesztő helyek (KSH, 2012)

Somogy megye a K+F tekintetében leginkább az agrár innováció és az élelmiszeripar tekintetében rendelkezik lehetőségekkel, mivel a Kaposvári Egyetem profiljába elsősorban ezen területek vágnak, valamint a megye gazdaságában is ez a szegmens jelentős potenciállal rendelkezik. A K+F terén Somogy megye az országos átlagnak megfelelő fejlődési pályát mutatott 2005-2012 között. A K+F ráfordítások tekintetében a növekedés meghaladta az országos trendet, míg a K+F munkát végzők létszáma 14%-kal növekedett, mely csak kismértékben van az országos növekedés fölött. Ennek ellenére a megye a K+F területén szerény kapacitással van jelen, mind a létszámadatokban, mind a ráfordításokban nem érte el az országos érték 1%-át sem. A Dél-Dunántúlon a ráfordítások 16%-át, a létszám 18%-át adta a megye. A vizsgált 7 év során Budapest dominanciája megmaradt az ország többi részéhez képest a K+F tevékenységet végzők száma és a ráfordítások tekintetében is.

Stakeholder-elemzés

Regionális fejlesztésben érdekelt állami és önkormányzati szereplők

Somogy Megyei Kormányhivatal

A megyei kormányhivatal több szakigazgatási szerve érintett a regionális fejlesztésnél: a Munkaügyi Központ és a Munkaügyi Felügyelőség. A kormányhivatal e két szakigazgatási szervének a szerepe a megyei munkaerő-piac miatt fontos. A Munkaügyi Központ az álláskeresésben működik közre, de segít a munkaadóknak munkaerőt keresni. Minden járásban van kirendeltsége. A Munkaügyi Felügyelőség feladata a munka világával kapcsolatos szabályok ellenőrzéséről szól.

Széchenyi Programiroda

Elsősorban az Európai Unió források terhére megvalósított projektek és kiemelt kormányzati programok előkészítésében, menedzselésében, valamint az azokhoz kapcsolódó képzési programok megszervezésében és lebonyolításában vesz részt. A uniós források miatt a regionális fejlesztésben alapvető a szerepe. A dél-dunántúli iroda felel a somogyi illetőségű programokért.

Dél-Dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség

Az ügynökség felel a regionális uniós területfejlesztési programokért, mint a Dél-Dunántúli Operatív Program közreműködő szervezete. 2007-2013 között 904 projektben és 241,7 milliárd Ft támogatás célba juttatásában működtek közre. A szervezetnél megvan a tapasztalat a helyi fejlesztési programok terén, amire a továbbiakban is lehet építeni. A határon átnyúló projektek esetén is érdemes az együttműködésüket keresni.

Somogyi Kereskedelmi és Iparkamara

A helyi iparkamara fontos szereplője a megyei regionális fejlesztésnek. Hasznos szolgáltatásokat nyújtanak a kamarai tagoknak, segítik a vállalkozók tevékenységét, pl. pályázatfigyeléssel, információkkal.

Zselic Vidékfejlesztő Közhasznú Egyesület

A Zselic Vidékfejlesztő Közhasznú Egyesület, elő kívánja mozdítani a zselici tájegységben élők érdekeinek megjelenítését és érvényesítését az őket érintő döntések kialakítása során. Az egyesület célja hogy a Zselici Térség és Dél-dunántúli Régió fejlődéséhez az itt élők életfeltételeinek, életminőségének javításához, a vidék fejlődéséhez segítséget nyújtson.

Járások és települési önkormányzatok

Külön meg kell említeni, hogy érdekelt résztvevők a járások és a települési önkormányzatok is, mert a településfejlesztés feladatai alapvetően rájuk hárulnak. A járások önálló önkormányzattal nem rendelkeznek, de segítenek összefogni és összehangolni a területükön lévő önkormányzatokat.

Kaposvári szervezetek

KAPOS Holding Zrt.

Kaposvár az önkormányzati tulajdonú gazdasági társaságok egységes irányításának megszervezésére holding társaságot alapított. A 2011-ben létrejött cégek közös a beszerzése, számlakezelése, informatikai rendszere, kontrollingja. A holding működteti a kaposvári közszolgáltatással foglalkozó cégeket. Ide tartozik a hulladékkezelés, tömegközlekedés, fürdők üzemeltetése, városgazdálkodás, vagyonkezelés.

Kaposvári Városfejlesztési Nonprofit Kft.

Elsősorban Kaposvár városfejlesztési, város-rehabilitációs projektjeinek tervezési és menedzsment feladatait látja el. Célja és feladata a helyi és környékbeli gazdaság fejlődésének elősegítése mind a közszféra, mind a vállalkozói-, civil- és a magánszféra igényeit szem előtt tartva.

SWOT analízis

Erősségek	Gyengeségek
<ul style="list-style-type: none"> → Kitűnő adottságok és meglévő tapasztalat a minőségi mezőgazdasági és élelmiszeripari termeléshez → A Balaton-parti térség relatíve fejlett. Jó az infrastrukturális elérhetősége, hagyományosan a turizmusra épül a helyi gazdaság. → Kaposvár is relatíve fejlett, holott csatlakozása az országos infrastruktúrához korlátozott. → Erős vállalkozói aktivitás jellemzi a megyei szereplőket 	<p>Hátrányos településszerkezet:</p> <ul style="list-style-type: none"> → Somogy főként aprófalvas térség. → Az aprófalvak között sok zsákfalva van, ami nehezíti a közlekedést. → A települések jelentős része rosszul kapcsolódik az országos infrastruktúrához. → Kedvezőtlen demográfiai tendenciák (elvándorlás, csökkenő lakosság szám) → Kiaknázatlanok a gazdasági fejlődési lehetőségek számos területen
Lehetőségek	Veszélyek
<ul style="list-style-type: none"> → Jelentős gazdasági potenciálok vannak az agrár-élelmiszer ágazatban, a faipari feldolgozóiparban → A turisztika ágazat fejlesztése számos lehetőséget tartogat, nem csak a Balaton parti településeken, hanem a megye más területein is (ökoturizmus, vízi turizmus, vadászat, kerékpáros turizmus, stb.) → Jelentős megújuló energiaforrásokkal rendelkezik a megye a nap- és szélenergia, földhő, biomassza, biogáz, energianövények terén, amely hasznosításával jelentős gazdasági fellendülés érhető el → A folyamatban lévő úthálózat fejlesztések javítani fogják a megye elérhetőségét (M9) → A megyében 7 ipari park található, melyek kihasználatlan kapacitásokkal rendelkeznek → Közös (határ menti) EU források fokozottabb igénybevétele 	<ul style="list-style-type: none"> → A következő évtizedben több kistelepülés is elnéptelenedhet, ha nem változnak meg drasztikusan a demográfiai viszonyok vagy az elvándorlási mutatók. → A foglalkoztatási mutatók tovább romlanak → Kevesebb külföldi működőtőke, befektetés és kockázati tőke érkezik a régióba

Fő kihívások azonosítása

Somogy megye, bár számos területen **kiváló adottságokkal rendelkezik** az elmúlt években **kedvezőtlen tendenciákat mutat** több gazdasági és társadalmi mutató tekintetében. A csökkenő lakosság szám, az elvándorlási tendenciák, az országos átlagot meghaladó munkanélküliség mellett a romló egy főre jutó GDP mutató, a csökkenő tőkevonzási képesség és az alacsony K+F aktivitás jelzik a beavatkozások fontosságát.

Annak ellenére, hogy a megye kiváló termőhelyi adottságokkal rendelkezik és komoly élelmiszeripari hagyományokkal bír, kevés feldolgozott, nagy hozzáadott értékű mezőgazdasági és élelmiszeripari terméket állít elő, az **agrár-élelmiszer ágazat** foglalkoztatási potenciálját nem használják ki.

A magas erdősültség kiváló lehetőséget jelentene a **faipari ágazatok működésének**, az erdészeti termékek túlnyomó része mégis feldolgozatlanul hagyja el a megyét. Ma a kitermelt fa jelentős része energetikai hasznosításra kerül, de az előállított apríték döntő részben a megyén kívüli fogyasztók energiaigényét elégíti ki.

A Balaton közelében fekvő, természeti értékekben és épített örökségekben gazdag települések kiváló lehetőségeket biztosítanak a **turisztikai ágazat fejlesztésére**, ugyanakkor a vendégéjszakák és turisztikai bevételek tekintetében Somogy megye az egyik leggyengébb mutatókkal rendelkezik a térségben.

Jelentős kiaknázatlan potenciállal rendelkezik a megye az energetika területén, elsősorban a **megújuló energia-termelés** tekintetében.

Szintén kitörési pont lehet az **innováció és kutatás-fejlesztés területe**: a térségben működő egyetemekre és kutató intézetekre építve lehetőség nyílhat a legfontosabb gazdasági ágazatok (mezőgazdaság, élelmiszeripar, faipar, energetika, gépgyártás, textilipar stb.) innovációs igényének kiszolgálására, és a megye vállalkozások versenyképességének növelésére a K+F eredmények hasznosulásával.

1. **Negatív irányú társadalmi és gazdasági hatások.**
2. **Kiaknázandó potenciál rejlik a megyei megújuló energiaforrásokban.**
3. **További agrár-élelmiszeripari fejlesztésekre van szükség.**
4. **Relatív gyenge a turisztikai ágazat.**
5. **Bővíteni kell a megyei illetőségű innováció tevékenységeket.**

Szektorok közötti kapcsolatok

Környezetvédelem és vízgazdálkodás

A környezetvédelem és a regionális fejlődés, városi infrastruktúra területe elsősorban a közművek révén kapcsolódik. A települések közmű-infrastruktúráinak korszerűsítése szükséges, fontos az ivóvíz minőségének javítása és a falvak nagyobb részében hiányzó szennyvízkezelés megoldása.

Mezőgazdaság

Somogy megyében a gazdasági ágazatok közül a mezőgazdaság fontos szerepet tölt be (A mezőgazdaság a foglalkoztatásban és a GDP termelésben is nagyobb szerepet kap a megyében, mint az országos átlag), a vidék fejlődése szempontjából pedig egyértelműen a legnagyobb jelentőséggel bír. A turizmus mellett ez lehet az egyik fő kitörési pont a megye jelentős területén, különösen a Balatontól távolabb eső települések esetében. A járások jelentős részében az agrár-

élelmiszer ágazat kihasználatlan foglalkoztatási és gazdasági és területfejlesztési potenciált rejt magában.

Közlekedés

A közlekedés szerepe a regionális fejlődésben elsősorban az infrastrukturális kiépítettség tekintetében van jelen. A megye egyes területeinek periférikus helyzetén az elérhetőség javításával lehetne javítani, ez bizonyos területek esetében (pl. Barcsi járás) igen kritikus, jelentős gátja a fejlődésnek. Több járásban hiányosak, nehézkesek az egyes települések közötti kapcsolatok, a városok egy része csak mellékúton (összekötő úton) közelíthető meg, sok a zsáktelepülés.

Energetikai szektor

Az energetikai szektor és a vidékfejlesztés a helyi, megújuló energiák alkalmazásában kapcsolódik össze. A megújuló energiák többsége lokális energiatermelést tesz lehetővé, ezzel is hozzájárulva egy adott térség (fenntartható) gazdasági fejlődéséhez a foglalkoztatás bővítéséhez.

Turizmus

Somogy megye rendkívül nagy turisztikai potenciállal rendelkezik, nemcsak a Balaton parti területeken, hanem a középső aprófalvas térségben is (falusi turizmus, vadász- és kerékpáros turizmus) és a déli, Dráva menti településeken is (öko-, vízi- és aktív turizmus). Emiatt a vidéki térségek fejlesztése szempontjából a mezőgazdasági és agrár-élelmiszeripari ágazat mellett a turisztika lehet a másik fontos fejlesztési irány, kitörési pont.

Táblázatok, ábrák és térképek jegyzéke

1. ábra Somogyi járások térképe (TEIR, 2013).....	3
2. ábra Somogy településszerkezete (TEIR, 2013)	5
3. ábra Ipari parkok a megyében (TEIR, 2013).....	15
1. táblázat Az alkalmazásban állók száma gazdasági ág szerint (KSH, 2013)	8
2. táblázat Összehasonlító adatok - ipar (megye – régió – ország) (KSH, 2013)	9
3. táblázat A helyi ipari termelés Somogyban (KSH)	9
4. táblázat Összehasonlító adatok (megye – régió – ország) (KSH, 2013)	10
5. táblázat Kutató-fejlesztő helyek (KSH, 2012).....	16

Felhasznált források

KSH Statisztikai tájékoztató – Somogy megye, 2013/4 (KSH, 2014)

Megyék, régiók statisztikai zsebkönyve, 2013 (KSH)

A vállalkozások regionális sajátosságai (KSH, 2013)

Somogy Megye Területfejlesztési Konceptiója (Somogy Megyei Önkormányzat, 2014)

Somogy Megye Területrendezési Terve (Somogy Megyei Közgyűlés 15/2004. (XII. 27.) önkormányzati rendelete)

Külföldi tőke a régiókban (KSH, 2012)

Somogy és Verőce-Drávamente megye közös határon átnyúló vállalkozásfejlesztési stratégiája 2013-2020 (SOVISEC projekt, 2012)

A kis- és középvállalkozások jellemzői (KSH, 2014)

TEIR Országos Területfejlesztési és Területrendezési Információs Rendszer adatbázisa (www.teir.hu)

A gépipari ágazatok regionális jellemzői (KSH, 2012)

SKIK Somogy Megyei Kiadvány (http://www.skik.hu/upload/skik/kiadvanyok/Somogy_Megye-kiadv%C3%A1ny_2014/index.html)